

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО КЕРУВАННЯ УЧНІВСЬКИМ ЕСТРАДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИМ КОЛЕКТИВОМ

У статті проаналізовано напрями підготовки майбутнього вчителя музики з урахуванням майбутньої творчої діяльності з учнівським естрадно-інструментальним колективом; розкрито специфіку роботи керівника такого колективу.

Ключові слова: естрадно-інструментальний колектив, учитель музики, творча діяльність.

В статье проанализированы направления подготовки будущего учителя музыки с учетом будущей деятельности с ученическим эстрадно-инструментальным коллективом; раскрыта специфика работы руководителя такого коллектива.

Ключевые слова: эстрадно-инструментальный коллектив, учитель музыки, творческая деятельность.

This article examines the areas of training future music teacher considering future creative activity of pupils, variety and instrumental group; specificity of the head of the team.

Key words: pop-instrumental band, music teacher, creative activities.

Постановка проблеми. Організація багатогранної і складної діяльності естрадно-інструментального колективу, а також забезпечення його розвитку та перспективи здебільшого залежать від особистих морально-психологічних і професійних якостей керівника, рівня його ерудиції й фахової кваліфікації. Без перебільшення можна констатувати, що створення і функціонування учнівського естрадного колективу, його творчі успіхи тісно пов'язуються з іменем конкретної особи та професійно-педагогічною і культурно-освітньою підготовками.

Спираючись на проведені протягом останніх років наукові дослідження та їхні результати, можна виокремити певні позитивні здобутки в професійній підготовці майбутніх учителів музики. Однак проблема їхньої підготовки до діяльності з учнівським естрадно-інструментальним колективом потребує докладнішого вивчення, а відтак – створення програми підготовки означених спеціалістів.

Метою статті є обґрунтування напрямів підготовки майбутнього вчителя музики з урахуванням його професійної діяльності з учнівським естрадно-інструментальним колективом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Модель діяльності педагога висвітлюється С. Архангельським, А. Вербицьким, С. Вершловським, І. А. Зязюном, Н. Кузьміною, В. Сластьоніним, Н. Талізіним та ін.; питання вдосконалення мистецької освіти – Л. Арчажниковою, Н. Гуральник, О. Олексюк, Г. Падалкою, О. Ростовським, О. Рудницькою, Г. Ципіним, О. Щербініною, В. Шульгіною, О. Щолоковою та ін.; вплив масової музичної культури на розвиток становлення особистості – А. Болгарським, Б. Бриліною, В. Дряпікою, О. Семашко, О. Сапожнік.

Виклад основного матеріалу. Стан розвитку оркестрових колективів свідчить, що навички керівників багатьох учнівських естрадних колективів не відповідають належному професійному рівню, а як наслідок – вони не можуть створити сприятливі умови для морально-естетичного виховання учасників.

Причини багатьох виконавських невдач таких творчих колективів – невміння пробудити творчий інтерес до колективного музикування. Окремі керівники не враховують специфічних особливостей роботи з учнівським колективом, не вникають у відповідні елементи вікового сприйняття, що спричинює негативні реакції та ставлення до них. Найбільше ігноруються психологічні чинники, елементи взаємовідносин між учасниками та керівником естрадно-інструментального колективу, рівень творчих та психологічних контактів.

Спостереження за ходом навчально-виховного процесу в досліджуваних учнівських творчих колективах засвідчило, що досить часто музичні керівники не забезпечують мотиваційного компонента музичної діяльності їхніх учасників. Здебільшого навчально-виховний процес характеризується одноманітністю дібраних для розучування впродовж тривалого часу музичних творів; механічним методом навчання грі на музичних інструментах, що не сприяє розвиткові музично-слухових уявлень, завдяки яким учні сприймають і виконують музичні твори; невідповідністю музичних творів здібностям та віковим особливостям учасників.

Успішному виконанню завдань, що стоять перед учнівським художнім колективом, має сприяти високий рівень психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики, який передбачає наявність природних музичних здібностей та належної професійної підготовки. Це дає змогу швидко й правильно оцінити психологічний бік поведінки та дій учасників з урахуванням вікових особливостей і прийняти продумане педагогічне рішення.

Рівень музично-педагогічної підготовки керівника естрадно-інструментального колективу визначається вмінням застосовувати теоретичні знання, здобуті в навчальних закладах. Ці знання й уміння сприяють виникненню нових професійних інтересів, розвиткові навичок наукового аналізу педагогічних явищ.

Зв'язок теоретичної підготовки з практикою не завжди відповідає вимогам підготовки майбутніх учителів музики до керування учнівським естрадно-інструментальним колективом. Так, наприклад, у класі диригування студенти отримують ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку, опановують необхідні прийоми й засоби диригентської техніки, вивчають

різноманітний і досить складний для диригування репертуар, вчаться художньо інтерпретувати музичні твори, проте в них недостатньо виховуються практичні навички та вміння працювати з естрадно-інструментальним колективом, зокрема й учнівським. Ця досить важлива частина роботи покладається на оркестровий клас, методику роботи з оркестром та виробничу практику, протягом якої студенти тільки частково можуть втілити свої теоретичні знання.

Часто практика має лише формальний характер, а, наприклад, така дисципліна, як «Оркестровий клас» дає загальні практичні навички роботи з творчим колективом, не розкриваючи при цьому всієї палітри специфіки діяльності керівника естрадно-інструментального колективу. Становище, що склалося, є наслідком багатьох об'єктивних причин, зокрема недосконалої педагогічної підготовки студентів; неврахування специфіки діяльності керівника естрадно-інструментального колективу при складанні лекційних курсів та програм, які надавали б комплекс педагогічних знань і навичок роботи з дітьми різних вікових груп; відсутність розробленої практики, направленої на набуття професійних умінь; недостатня спрямованість навчального закладу на підготовку таких фахівців. Досить часто студенти вважають, ніби усвідомлення загальних закономірностей організації та розвитку естрадного колективу не є обов'язковим, натомість важливо лише опанувати методику роботи з ним. На нашу думку, помилковість подібних поглядів можна пояснити примітивним баченням ситуації, ніби кожен керівник працює з оркестром так, як підказує йому внутрішнє чуття чи інтуїція, а успіх залежить тільки від його музичних здібностей. При цьому забувається, що кожна професія вимагає від людей комплексу відповідних якостей і знань. Насамперед творче їх поєднання необхідне керівнику учнівського творчого колективу, адже йому одночасно доводиться виконувати роль і організатора, і адміністратора, і диригента, і педагога-музиканта, і психолога. Реалізація цих непростих функцій вимагає всебічної підготовки, що ґрунтується на професійному навчанні.

Визначивши основні структурні компоненти педагогічної діяльності керівника учнівського естрадно-інструментального колективу, а також необхідні для цього знання та вміння, маємо можливість вирішити деякі педагогічні завдання: окреслити вимоги щодо формування готовності майбутніх учителів музики до керування естрадно-інструментальним колективом, спрямувати процес навчання власне до підготовки спеціалістів означеного напрямку.

Зазначимо, що з метою поліпшення фахової підготовки студентів до роботи з аматорськими колективами у вищих мистецьких навчальних закладах і раніше проводилася відповідна робота. На кафедрах змінювалися робочі програми та вдосконалювалися лекційні курси. Для поєднання навчання з практичною діяльністю на підприємствах та відповідних закладах культури створювалися філіали кафедр, де студенти без відриву від навчання набували необхідних знань та отримували навички роботи з творчими колективами. Однак проведений аналіз практичної підготовки студентів засвідчив, що не завжди є чітке спрямування підготовки спеціалістів саме для роботи з естрадно-

інструментальним колективом. Це, у свою чергу, вимагає розуміння майбутніми вчителями музики дитячої творчості та здобуття знань, необхідних для організації та роботи з такими естрадними колективами, усвідомлення мети їхньої діяльності, а також створення належних умов функціонування навчально-виховного процесу.

Спираючись на проведені дослідження, ми дійшли висновку, що часткові зміни, внесені в навчальний процес, не вирішують проблему формування педагогічних і методичних умінь у майбутніх учителів музики. Для розв'язання важливого завдання необхідна цілеспрямована комплексна педагогічна система, яка б поєднувала теоретичну підготовку зі спеціальних, методичних, психолого-педагогічних та окремих галузей науки з практичною діяльністю. Власне на це спрямовується системний підхід – методологічний напрямок у науці, який ставить собі за завдання розробку засобів і методів дослідження складноорганізованих об'єктів-систем.

До проблем, що розробляються системним підходом, на думку психолога Б. Ломова [4], відносяться: функціонування та закони розвитку цілого, відношення явища (системи) з іншими системами; взаємодія явища (системи) з оточуючим середовищем. Н. Кузьміна [2] переконана, що педагогічну систему слід окреслювати як багато взаємозв'язаних структур і функціональних компонентів, підпорядкованих навчанню та вихованню підростаючого покоління.

Незважаючи на те, що розробкою концепції системного підходу займалися відомі вчені (П. Анохін, В. Афанас'єв, Б. Ломов, В. Кузьмін, А. Усмов та ін.), єдиного розуміння системи, яка б задовольняла вчених різних дослідницьких напрямків досягнути не вдалося. А. Усмов, наприклад, вважає, що така ситуація пов'язана з тим, що термін „система” в різних галузях науки розуміється по-різному. Своє трактування означеного поняття висуває П. Анохін. Аналізуючи різні форми системи, він розкриває її так: „Широке функціональне об'єднання різних локалізованих структур і процесів на основі отримання кінцевого ефекту” [1]. Інші дослідники (Ф. Корольов, Н. Кузьміна, Т. Ільєнко та ін.) відносять педагогічні системи до складних, виділяючи при цьому в них такі властиві їм якості, як цілісність та взаємозв'язок із зовнішнім середовищем.

Підсумовуючи сказане, можемо резюмувати, що розуміння системного підходу характеризується як сукупність взаємозв'язаних попередньо спланованих дій, спрямованих на певний суб'єкт, із досягненням прогнозованого результату – що властиве й для нашої проблеми.

Як відомо, система навчання у вищих мистецьких навчальних закладах передбачає теоретичну підготовку майбутніх учителів музики, їх участь у науково-дослідній роботі, ознайомлення з новими прогресивними формами і методами навчання та виховання. Усі ці елементи об'єднані в єдину систему, покликану формувати в майбутніх фахівців готовність до творчої діяльності.

Невід'ємним елементом запропонованої методичної системи підготовки студентів музичних спеціалізацій є створення належних педагогічних умов, які забезпечують і регулюють цілеспрямований процес формування готовності

студентів до керування саме естрадно-інструментальним колективом, адже педагогічний процес залежить від умов, в яких він відбувається [2].

У науковій літературі поняття „умови” тлумачиться досить неодноково. Так, М. Фролов інтерпретує умови як середовище, в якому те чи інше явище або процес існує та розвивається. Натомість С. Борунова вважає, що «умови – це правило, яке забезпечує нормальну роботу чогось» [7].

У нашому дослідженні педагогічні умови виконують роль середовища, чинників, які призводять до функціонування механізму, що забезпечує процес формування готовності майбутніх учителів музики до роботи з естрадно-інструментальним колективом. На нашу думку, найважливіше значення мають такі умови:

1. Забезпечення студентів психолого-педагогічними, методичними, музично-теоретичними знаннями щодо специфіки роботи керівника естрадно-інструментального колективу. Дотримання цієї умови забезпечує майбутніх учителів музики знаннями та вміннями зацікавлювати учасників, ураховуючи їх вікові інтереси та здібності. Для ефективної роботи з колективом використовуються методи психолого-педагогічного впливу на учасників, адже разом із виконанням функцій музиканта керівник естрадного оркестру виступає в ролі педагога та психолога, що полегшує вирішення виховних і творчих завдань.

Методичний напрямок включає найважливіші аспекти професії керівника естрадно-інструментального колективу. За допомогою методичних знань керівник вирішує як виховні функції формування свідомої дисципліни, так і функції, що сприяють організації навчання, обирає форми й методи проведення репетицій.

Забезпечення студентів необхідними музично-теоретичними знаннями – одна з важливих педагогічних умов, адже від результатів виконавської діяльності безпосередньо залежить „закріпленість” учасників у колективі. Слід відзначити, що учнівський естрадний оркестр виконує своє соціально-педагогічне призначення тоді, коли його учасники в достатній мірі оволоділи художньо-виконавськими навичками.

Визначена умова у своїй цілісності уособлює та розкриває специфіку роботи керівника естрадно-інструментального колективу.

2. Залучення студентів до науково-дослідної роботи над проблемами дитячого інструментального виконавства. Участь студентів у науково-дослідній роботі сприяє глибшому осмисленню окремих напрямків діяльності керівника учнівського естрадно-інструментального колективу, пошуку власних форм і методів вирішення педагогічних завдань. У процесі дослідної роботи студенти опановують такий метод, як спостережливість, аналізують творчу діяльність керівника, ознайомлюються з документацією тощо. Це дає змогу глибше вникнути в специфічний механізм функціонування учнівського творчого колективу і, як наслідок, сприяє активізації інтересу до засвоєння знань та вмінь щодо педагогічного керівництва ним.

3. Залучення студентів до практичної діяльності. Набуття практичних умінь і навичок педагогічного керівництва учнівським естрадно-

інструментальним колективом не відбудеться без правильно спланованої практики, яка є втіленням цілого комплексу знань (від музично-теоретичних до психолого-педагогічних), а також уособленням специфіки майбутньої професійної діяльності.

Важливою умовою ефективного набуття навичок педагогічного керівництва естрадним колективом є вибір баз практики, які б відповідали основним вимогам, а саме: здійснення керівництва колективом висококваліфікованим фахівцем; укомплектованості естрадного оркестру; функціонування навчально-виховної роботи на належному рівні та наявності відповідної дисципліни в колективі тощо. Проходження практики має носити комплексний характер і передбачати виконання керівником естрадного колективу всіх видів професійної діяльності.

4. Забезпечення дидактично обґрунтованої послідовності навчання та формування навичок педагогічного керівництва творчим колективом. Відомо, що ефективність підготовки залежить від правильно побудованого процесу навчання, яке відповідає принципу „від простого до складного”, тоді отримані знання стимулюють студентів до глибшого пізнання майбутньої професійної діяльності. Дидактично обґрунтована послідовність особливо необхідна в підготовці майбутніх керівників естрадно-інструментальних колективів, адже насамперед для розв’язання творчих завдань керівнику доводиться застосовувати психолого-педагогічні та методичні знання. Тому формування готовності студентів до керівництва естрадно-інструментальним колективом має будуватися таким чином, щоб отримані знання та вміння були передумовою і стимулом студентів до наступного їх удосконалення. Якщо, наприклад, на початку вони тільки ознайомлюються зі специфікою роботи керівника в процесі проходження практики, то на останньому етапі студенти вже самостійно вирішують творчі та педагогічні завдання.

Висновки. Отже, вдосконалення підготовки майбутніх учителів музики до музично-педагогічної діяльності з естрадно-інструментальним колективом буде ефективним лише за створення у навчальному закладі належних педагогічних умов. Здобуті в мистецькому навчальному закладі вміння й навички забезпечать для керівника учнівського естрадно-інструментального колективу впровадження нових форм і методів роботи. Це, у свою чергу, сприятиме підвищенню естетичного й художнього рівнів учасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анохин П. К. Теория функциональной системы / П. К. Анохин // Успехи физиол. наук. – 1970. – Т. 1. – С. 26-27.
2. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса / Ю. К. Бабанский. – М., 1982. – 320 с.
3. Кузьмина Н. В. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности : автореф. дис. на соискание научной степени доктора пед. наук / Н. В. Кузьмина. – Л. : ЛГУ, 1967.

4. Лапченко В. П. Психолого-педагогічні умови формування гуманних якостей у процесі навчання учасників народно-інструментальних ансамблів / В. П. Лапченко. – К., 1994.

5. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984.

6. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посібник / О. М. Олексюк. – К. : КНУКіМ, 2006. – 188 с.

7. Орфоэпический словарь русского языка: произношение, ударение, грамматические формы / под ред. С. Н. Боруновой. – М., 1985. – 703 с.

Дата надходження до редакції: 13. 02. 2014 р.